

VIOLENȚA CONJUGALĂ ȘI EFECTELE EI ASUPRA FEMEII VICTIME

Cristina CRUDU, *asistent universitar,*
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The present article touches upon the domestic violence and its effects on women-victims. There are presented general reactions outlined in the behavior of women-victims of intrafamily violence, as: fear, guilt, anger, shame, betrayal, mistrust, helplessness, doubt, shock, etc. Thus, assuming the destructive effects of violence on family members or the lack of identification of domestic violence as a social problem in the community, maintain and even strengthen the violent behavior.*

Keywords: *intrafamily aggression, domestic violence, effects of violence, women-victims, reactions to abuse.*

Viciile și problemele socioculturale cunosc fluxuri și reflexuri, iar noi avem nenorocul de a fi scăldați în acest veac în care se șterge hotarul dintre bine și rău, dintre frumos și urât, începem să spunem astăzi că demolarea e creație, totul ce cândva era ieșit din comun astăzi este normal și modern. În acești ani de independență ne-am obișnuit să privim la toate problemele și haosul din jurul nostru ca la un rău necesar și provizoriu.

Creșterea tendințelor agresive specifice relațiilor interpersonale în societate capătă statut de problemă foarte acută a contemporaneității. Când deschidem televizorul, radioul sau ziarul, vedem violență și agresivitate. Prezența violenței și a agresivității în grădinițe, școli, instituții sociale și în familii provoacă o neliniște crescândă în rândurile organizațiilor responsabile de generația în creștere.

Dar unde se află acest izvor al violenței și agresivității? Una din cele mai importante surse este familia. Anume familia – locul cel mai iubit în prezent, a devenit și locul cel mai violent. Deci, pentru „a distruge” violența din societate trebuie să stagnăm violența din familie.

Violența familială este o problemă globală, existentă în toate țările lumii, dar este camuflată și deghizată prin intermediul multor reprezentări greșite numite mituri, ce se referă la rolul tradițional al bărbatului și al femeii în familie și în societate. Sociologii, bunăoară, sunt tentați să explice prezența violenței prin tradițiile socioculturale din societate. Astfel, violența domestică apare ca urmare a lipsei culturii și valorilor familiale, și nu numai.

Agresivitatea intrafamilială reprezintă o patologie relațională și de conduite comportamentale deviante. Prin implicațiile sale medico-biologice, socio-juridice, economice, tradiționale, heteroagresiunea intrafamilială devine o problemă extrem de importantă în actuala societate. Gravitatea și stringența fenomenului o confirmă datele statistice, conform cărora 65% din femeile căsătorite sunt maltratate de soți, concubini, amanți; 20-40% din numărul omuciderilor sunt comise de soți/amanți împotriva soțiilor/amantelor.

Delincvența și infraționalitatea constituie formele „de vârf” ale manifestării violenței, iar statisticile întocmite în diferite țări arată o creștere îngrijorătoare a ratei acestui „flagel” la începutul celui de-al treilea mileniu. Numai în SUA, de exemplu, la fiecare șase minute se comite un viol, iar la fiecare 25 secunde se comite un omor. Poate nu chiar în asemenea ritm, dar aceste acte de agresivitate ar deveni frecvente și la noi.

Problema agresivității, violenței nu este o temă nouă și este studiată de mulți sociologi și psihologi, în literatura științifică de specialitate sunt contabilizate mai multe cercetări dedicate violenței, însă acest fapt nu a impulsionat vehicularea unei singure noțiuni și lichidarea totală a acestui fenomen.

Delimităm următoarele victime ale violenței familiale: femeile, copiii, bunei care locuiesc cu familia tînă, și bărbații. Cel mai frecvent victime ale violenței domestice sunt femeile, anume ele suferă cel mai mult în urma violenței familiale. La 10 femei maltratate de soți le revine un bărbat maltrat de soție. În fiecare a treia – a patra familie în care avem violență sunt maltratați copiii. Femeia face parte din categoria persoanelor (împreună cu copiii și cei foarte în vîrstă) ce prezintă un grad mare de vulnerabilitate victimală, date fiind caracteristicile sale bio-constituționale și psihocomportamentale.

Prin tradiție, feminitatea desemnează o serie de trăsături de personalitate specifice femeii, precum: sensibilitate, finețe, activitate ordonată, sentimente deosebite, preocupări pentru frumos, emotivitate, inteligență analitică, atitudini educaționale. Dar tot prin tradiție, imaginea femeii în raport cu cea a bărbatului (locul și rolul ei în sistemul activității familiale și sociale) a fost în general devalorizată, bărbații, mai ales cei căsătoriți, având drepturi depline, inclusiv de aplicare a sancțiunilor bazate pe agresiunea fizică. Femeia a trebuit să suporte de-a lungul timpului multe variante de umilire, desconsiderare și chiar maltratare și toate acestea ca urmare a unor norme socioculturale acceptate și promovate de grupurile și microgrupurile de apartenență.

Formele de victimizare la care a fost supusă femeia au variat de la o cultură la alta, de la o etapă istorică la alta, de la forme mai ușor agresive până la forme violente, fizic și psihic traumatizante. Uneori, femeia a trebuit să accepte, conform „comenzii sociale”, pedepsirea fizică (bătaia) din partea soțului sau tatălui ca pe ceva firesc și normal, alteori a trebuit să accepte completa izolare, acoperirea totală a corpului, inclusiv a feței, alteori a trebuit să suporte incomoditățile centurilor de siguranță, alteori a trebuit să suporte consecințele „regulilor” sociale privind conduita bărbatului adoptată pentru deflorarea femeii. Astfel, unele dintre aceste „reguli” prescriau că femeia trebuia să fie bătută chiar la începutul căsătoriei, ca să știe de „frica bărbatului” toată viața.

Desigur, de-a lungul timpului, transformările sociale și modificările în plan etno-cultural au acționat profund asupra feminității și, respectiv, asupra schimbării rolului femeii în societate, precum și a raporturilor dintre feminitate și masculinitate. Cucerirea unor drepturi egale cu bărbatul, accesul femeilor la școlarizare și cultură, exercitarea de profesii și asumarea unor roluri care aparțineau bărbaților au redus distanțele și divergențele dintre feminitate și masculinitate, în sensul că feminitatea a câștigat și câștigă pe linia unor caracteristici comportamentale: inițiativă, independență, spirit de organizare, îndrăzneală, forță, atitudini și aptitudini de conducere etc.

Sunt cunoscute mai multe forme de victimizare a femeilor. Una din ele este violul. După definiția dată de Gustav Nass (1982), putem vorbi de viol atunci cînd o persoană [1], prin aplicarea forței fizice sau a unei presiuni psihice, paralizează capacitatea de apărare a demnității sexuale a altei ființe și prin aceasta face posibilă agresarea sexuală a victimei. „Violul constituie un raport sexual cu o parteneră, prin constrângere sau profitînd de imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința, în unele cazuri, violul este însoțit de acte de cruzime, ce se încadrează în actele sadice, în unele legiui românești, atentatele la pudoare și violul au fost aspru pedepsite” [2].

O altă formă frecventă de victimizare a femeii o constituie *maltratarea și chiar uciderea femeii de către soț*. Cauzele pot fi multiple: conflicte intraconjugale, infidelitatea soției sau suspiciuni ale soțului privind fidelitatea conjugală, gelozia, soț alcoolic sau bolnav psihic (psihopat, psihotic). În unele cazuri, ca urmare a frecvențelor amenințări și agresiuni fizice, soțiile pot comite ele însele infracțiuni, inclusiv crime (omucidere) asupra soților.

Femeile sunt în mult mai mare măsură victimizate (ucise) de către soți, deși numărul crimelor comise de soții este destul de mare. Și în ceea ce privește soțiile, motivele sunt diverse. Cea mai dificilă situație o prezintă cauzele în care soțiile victimizate (maltratate) mai mult ajung, la rândul lor, să victimizeze (să-și ucidă soții). Asemenea cazuri par a fi paradoxale: victima inițială apare în calitate de infractor (criminal). Stabilitatea gradului de vinovăție a celor doi membri ai cuplului penal este extrem de dificilă. Până la comiterea crimei, soțul și-a victimizat soția, dar este posibil ca aceasta să-1 fi provocat continuu, prin diferite acte comportamentale, iar după un timp, soția, ne mai îndurând tratamentul violent aplicat de către soț, răspunde prin violență și îl ucide.

În stabilirea responsabilității victimei este necesar să fie cunoscută „istoria” relației interpersonale intramaritale în primul rând, frecvența și evoluția conflictelor conjugale, în vederea evaluării potențialului conflictogen al diadei maritale, stabilirea răspunderilor fiecăruia privitoare la distorsiunile funcționalității cuplului conjugal. Victimizarea soției poate fi datorată în întregime conduitei ostile și agresive a soțului, dar, totodată, poate să existe și o contribuție mai mare sau mai mică a conduitei soției, în sensul că ea poate provoca, direct sau indirect, prin răspunsurile sale comportamentale, actele victimizante ale soțului său. De un mare ajutor pentru atenuarea conflictelor intramaritale și a situațiilor victimizante mai ales asupra soției poate fi psihoterapia conjugală și familiară. Asemenea sprijin și ajutor ar reduce mult posibilitatea comiterii unor acte victimizate, inclusiv cele foarte grave, comise în cadrul relaționării conjugale. Uneori, abuzul de alcool sau de alte substanțe este un factor, iar partenerul violent poate accepta tratamentul ca urmare a ultimatumului adresat de celălalt, că violența trebuie să înceteze complet dacă dorește continuarea relației. Unii soți reușesc să vorbească mult mai clar și rațional unii cu alții în prezența unuia sau mai multor ajutători neutri, dar este esențial să verificăm dacă este necesară o acțiune urgentă pentru a proteja familia.

Așa cum subliniază în acest sens experții Institutului pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității din România, „*violența conjugală nu este un incident izolat. Ea este repetitivă și urmează un ciclu caracteristic: tensiune, agresiune, detensionare. Tendința spre violență, o dată ce a fost utilizată ca o cale de satisfacerea nevoilor, exacerbează vulnerabilitățile existente, ceea ce contribuie la perpetuarea ei*” [1].

Vizavi de viol, există și alte forme de victimizare a femeii. Victimizarea femeii ține de o gamă variată de prejudecăți conturate demult în societatea noastră, în perioada sovietică femeile au fost declarate ca fiind la egal cu bărbații în societate și în familie. Dar în realitate am obținut o dublă ocupare a femeilor, la lucru și acasă. Serviciul era obligatoriu, concediile de maternitate de scurtă durată și prost plătite. Plus la aceasta, femeile erau responsabile de probleme cotidiene și climatul emoțional în familie și educarea copiilor. Familia era obiectul controlului din partea statului. Și ceea ce nu se încadra în „familia sovietică ideală” nu avea dreptul la existență. Așadar, fenomene ca violența domestică nu putea avea loc în familiile sovietice. Femeile nu puteau vorbi despre această problemă. Odată cu schimbările în societate ele au întâlnit și mai multe greutăți: șomajul – care le-a făcut și mai vulnerabile și le-a pus în dependență economică față de soți și să nu poată ieși din zona violenței.

Când puteți fi considerată femeie nedreptățită? Atunci când:

- aveți frică de dispoziția partenerului;
- îl îndreptați în permanență față de sine și alte persoane;
- constatați că el vă critică zilnic pentru lucruri ordinare (prepararea bucatelor, îmbrăcăminte, aspectul exterior);
- sunteți umilită și învinuită de toate;

- deseori partenerul vă amenință că are să vă lipsească de bani, de copii, are să plece la altă femeie;
- vă obligă să întrețineți relații intime contrar voinței dvs., vă interzice să vă vedeți prietenii, rudele, limitându-vă cercul de cunoscuți;
- vă simțiți izolată;
- partenerul vă insultă, vă bate, vă reține cu forța, aruncă în dvs. cu obiecte[4].

Femeile – victime ale violenței domestice sunt traumatizate atât fizic, cât și emoțional nu numai în timpul actului de violență, dar și în perioada ce urmează. Această serie de traume caracteristice femeilor victime a fost numită Sindromul traumatizării ca rezultat al violenței domestice – STV [5].

Sindromul are două etape:

- Etapa acută nemijlocită, în perioada căreia femeia – victimă se află în stare de criză, care îi dereglează activitatea normală.
- Etapa ce urmează are o durată mai mare: în această perioadă victima conștientizează urmările actului violent și schimbările care au survenit în viața ei. Sindromul include reacții fizice, emoționale și comportamentale – ca rezultat al agresiunii trăite și a recidivei.

Etapa acută nemijlocită

Reacție nemijlocită. Este răspândit pe larg mitul că imediat după acest eveniment femeia-victimă manifestă un comportament isterical și este speriată, în realitate nu este tocmai așa. Dimpotrivă, femeile-victime vorbesc despre un diapazon foarte larg de reacții emoționale din perioada posttraumatică. Reacția fizică și emoțională poate fi atât de puternică, încât victima poate cădea în stare de șoc sau depresie.

Reacția fizică. În urma actului de violență fizică sau sexuală femeile descriu o multitudine de reacții fizice. Frecvent se vorbește despre durerile corpului. Sunt indicate și unele părți aparte, cum ar fi: mâinile, picioarele, capul, gâtul, pieptul ș.a. Se înregistrează:

- Dereglările somnului – insomnii, coșmaruri ș.a.
- Dereglările în alimentație – nu are poftă de mâncare, durere în burtă, vomitări, pierderea gustului.
- Reacție emotivă. Femeia-victimă se simte vinovată, înjosită, rușinată, are fobie, stres, depresie, anxietate. Acestea sunt niște simptome ce stau la baza STV. Multe femei consideră că au văzut moartea cu ochii. Trăirile variază de la remușcări, dereglare, vinovăție, ură, rușine, disconfort până la furie, dorința de a se răzbuna, apatie față de bărbați. Multitudinea trăirilor emoționale determină schimbul frecvent al dispoziției. [3]

Unele femei conștientizează că emoțiile lor nu corespund situației în care se află. Ele consideră că au devenit foarte iritate, impulsive în primele zile și săptămâni după incident. Se mărește neîncrederea în sine, anxietatea, suspiciunea.

Gândurile. Încearcă să se debaraseze de gândurile rele, dar conștientizează că ele o urmăresc mereu. Se gândesc cum ar fi putut să evite violența. Aceasta le face să se simtă vinovate. Mult mai greu le vine femeilor care încearcă să-și controleze, camufleze reacțiile și sentimentele. Privite dintr-o parte, ele par a fi foarte calme, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Durata etapei date este individuală, și poate să țină câteva săptămâni.

Etapa reorganizării

Violența duce la schimbarea ritmului și activității nu numai în perioada de vârf a conflictului, dar și în perioada ce urmează, care are o durată mult mai mare – luni sau ani întregi. Sunt mai multe circumstanțe ce asigură ieșirea din criză: stilul personal al victimei, oamenii care o înconjoară, cum o ajută și ce atitudine au față de ea după acest incident. Pe parcursul procesului de reorganizare ea trebuie să depășească următoarele momente:

Schimbări în stilul de viață

De obicei, în urma violenței survin schimbări în multe domenii ale vieții. Totuși unele femei continuă să îndeplinească obligațiile cotidiene, merg la lucru, școală, dar se simt incapabile de a se încadra în activitatea de muncă. O altă categorie de femei trec la un stil organic de viață, preferă să-și petreacă timpul acasă, practic nu ies din casă, nu lucrează. Foarte frecvent victima se adresează după ajutor în familie, unde este sigură că va primi o susținere și unde se simte în securitate.

În alte cazuri simte necesitatea de a se mișca, de a pleca undeva, de a-și schimba locul de trai. Această dorință motivată de a se afla în securitate, în legătură cu fobia recidivei, de aceea își schimbă adresa, numărul de telefon.

Visurile și coșmarurile

Visurile și coșmarurile sunt sindromul principal care continuă să influențeze în perioada respectivă. Sunt două tipuri de visuri pe care le descriu femeile-victime.

2. Coșmaruri care redau actul de violență în urma căruia femeia a suferit și de care încearcă să se elibereze, dar nu reușește.

3. Visul apare mai târziu. Materialul și conținutul visului nu se schimbă, dar se schimbă subiectul (femeia este cea care agrează, violentează).

Fobiile

Un mecanism de autoapărare este formarea fobiilor specifice situației în cauză. Se teme să rămână singură, să aibă relații sexuale, să se întâlnească cu agresorul. Trebuie să apreciem dacă fobiile sunt în legătură cu realitatea sau fanteziile.

Reacția complexă la violența fizică sau sexuală. Sunt femeile care pot vorbi despre greutățile pe care le întâmpină în aceste perioade. Ele au nevoie de consultații mai îndelungate și mai intensive. Pot apărea și alte stări, cum ar fi: depresia de lungă durată, abuzul de alcool, substanțe psihoactive, comportamentul suicidal sau psihopat, regresia, refuzul de a trăi o viață normală, conflicte familiale ș.a. Studiul acestor date facilitează lucrul de mai departe al consultantului.

Reacție de indiferență la violența fizică și cea verbală

Acest tip de reacție apare la femeile care nu vorbesc cu nimeni despre cele întâmplate. Ca rezultat, femeia devine închisă în sine. Dacă consultantul o întreabă ceva, răspunde neconvingător. Consultantul trebuie să adreseze o serie de întrebări pentru a clarifica problema. Cel mai potrivit lucru în acest caz este de a insufla curaj și optimism. Trebuie să înțelegem de ce femeia preferă să nu spună nimic.

Iată unele reacții generale conturate în comportamentul femeilor victime ale violenței:

FRICĂ...

- De a rămâne singură
- Că va fi găsită și pedepsită de cel ce a abuzat-o
- De propria-i furie

VINOVĂȚIE..

- Că a greșit
- Că a încălcat convingerile religioase și cultural

FURIE...

- Față de sine că a "permis să se întâmple"
- Față de alții care nu au ocrotit-o
- Față de societate

RUȘINE ...

- De la sentimentul că este "murdară"
- De la gândul că alții pot afla ce s-a întâmplat doar uitându-se la ea

TRĂDARE...

- Din partea lui Dumnezeu
- Din partea statului
- Din partea soțului
- Din partea familiei

NEÎNCREDERE ...

- În sine
- În propriile capacități ale oamenilor și evenimentelor
- Față de oameni, chiar față de cei ce n-au "trădat-o"

NEPUTINȚĂ...

- De la faptul "că niciodată nu va fi mai bine"
- De la faptul că nu-ți controlezi propria viață
- De la faptul că a fi femeie înseamnă să fii în permanență abuzată

ÎNDOIALĂ ...

- "Oare într-adevăr aceasta s-a întâmplat"?
- "De ce toate acestea s-au întâmplat tocmai cu mine" ȘOC...
- Sentiment de înțepenire și incapacitate de a plânge

DEZORIENTARE ...

- Imposibilitatea de a rămâne într-o poziție (nu-și găsește locul)
- Dificultăți în identificarea zilelor
- Probleme cu memoria. [3]

Spre deosebire de acest tip de victime, există și victime „tăcute”, care nu au curajul și voința să apeleze la servicii specializate. Aceste victime fie decid să rămână în continuare în mediul defavorabil, violent, fie dezvoltă teamă în a sesiza cazul din cauza repercusiunilor ce ar putea proveni de la agresor. Atât asumarea toleranței învățate, cât și frica de agresor sunt motive pe cât de des întâlnite, pe atât de grave din punct de vedere psihosocial.

Asumarea efectelor distructive ale violenței asupra membrilor familiei sau lipsa de identificare a violenței în familie ca problemă socială la nivelul comunității menține și chiar întărește comportamentul violent. „Nu este suficient să acționăm la nivelul intervenției și prevenției violenței în familie fără să lucrăm la nivelul culturii și structurii sociale care reproduc constant această problemă.” [2] Devine, astfel, imperativ ca membrii comunității să conștientizeze violența și să-și asume responsabilitatea confruntării cu problema violenței. Comunitatea trebuie să înțeleagă costurile pe care le plătește pentru astfel de cazuri și să conștientizeze riscul trecerii modelelor violente de relaționare de la o generație la alta. De asemenea, creșterea numărului de crime și sinucideri, creșterea costurilor pentru intervențiile juridice, polițienești și medicale și pentru găzduire și asistență psihosocială, perpetuarea ciclului de violență, perpetuarea mitului privind inegalitatea dintre bărbat și femeie, scăderea calității vieții sunt costuri presupuse de violența domestică ce se răsfrâng la nivelul întregii societăți.

Serviciile de asistență, centrele de ajutor social, respectiv programele disponibile ajutoării victimelor violenței în familie există, însă sunt insuficiente în comparație cu amploarea fenomenului. În cadrul unor programe similare celui supus analizei în acest articol, asistenți sociali, sociologi, psihologi, juriști etc. pot forma echipe redutabile care să evalueze și să analizeze factorii care au favorizat și menținut manifestări violente în cadrul familiei și să particularizeze formele de asistență și protecție prin îmbinarea măsurilor le-

gislative și economice cu elemente sociale și culturale ale spațiului social. Astfel de programe, care au drept scop prevenirea violenței în familie și asistarea și consilierea victimelor, conduc la schimbarea condițiilor, atitudinilor și comportamentelor individuale, care, susținute de prejudecăți sau lipsuri economice, induc agresivitate și violență. Responsabilitatea identificării situațiilor de risc în dezvoltarea formelor de violență în familie, responsabilitatea intervenției în cazurile de violență, a dezvoltării planului de servicii pentru familiile care se confruntă cu forme de violență, a constituirii unei echipe pluridisciplinare de management de caz, a monitorizării cazurilor de violență și a desfășurării, împreună cu membrii comunității a unor programe de prevenire și combatere a violenței, trebuie asumată de către fiecare instituție guvernamentală/ nonguvernamentală, implicit prin dezvoltarea unor programe similare celui prezentat în articol, la o scară mult mai reprezentativă. Eficiența și eficacitatea serviciilor sociale centrate pe problematica violenței domestice trebuie evaluată în contextul serviciilor destinate victimelor. În multe comunități, serviciile de asistență socială, de consiliere psihologică, juridică sau medicală nu sunt bine integrate, numărul specialiștilor este insuficient sau nu există specialiști pentru a interveni în situații complexe presupuse de violența domestică. De asemenea, programele existente au o intervenție focalizată și nu vizează evaluarea și monitorizarea în timp a cazurilor.

Abordarea fenomenului de violență domestică și, în mod deosebit, programele de prevenire și intervenție trebuie să reconsidere procesele de influențare reciprocă între cultură, mentalitate, legislație, servicii și gradul de dezvoltare economică a societății. Toate aceste componente se află într-o „evoluție sincronă; chiar dacă sub influența unor informații venite din afară, legislația sau serviciile pot devansa la un moment dat starea mentalității sau a economiei societății. Numai în măsura în care și ultimile două componente vor fi ajustate și puse în acord cu serviciile și legislația, va putea fi vorba despre o reală abordare în cadrul sistemului social a fenomenului de violență domestică” [1]

Deși există cadrul legislativ elaborat în vederea prevenirii și combaterii violenței domestice, în cea mai mare parte victimele nu-și exercită drepturile. Patternul cultural existent, situația economică, sentimentele de autoculpabilizare, cât și necunoașterea sau ignorarea legislației, neîncrederea în competența specialiștilor, a autorităților și în puterea legii sunt factori care contribuie la prevalența fenomenului în societatea noastră.

BIBLIOGRAFIE:

1. Asistența socială a grupurilor de risc. coord. Doru Buzducea. Polirom 2010
2. Bulgaru, M. *Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale*. – Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2003. – 400 p.
3. Chetrari, S., Prițcan V., *Drum cu sorți de izbândă*. – Bălți: Tipogr. din Bălți, 2006. – 108p.
4. Rădulescu, S. *Sociologia violenței (intra)familiale*. – București: Lumina Lex, 2001. – 400 p.
5. *Violența. Aspecte psihosociale* / Coord. De Gilles Ferreol, An. Neculau. Iași: Polirom, 2003.